

*Als je het op school naar je zin hebt,
is het pas echt een probleem*

Sprookjes bestaan niet!

Dolf Janson

Talent is een keurig tijdschrift dat altijd redelijk en objectief de feiten belicht. Ditmaal maakt een van de redacteuren van zijn hart geen moordkuil en slaat eens wat wilder dan normaal om zich heen. Is hoogbegaafdheid nu wel of niet een probleem? Oordeelt u zelf...

Het klinkt toch wel een beetje verdacht als je in het *Onderwijsblad* leest dat uit GION-onderzoek blijkt, dat leerlingen van wie duidelijk is dat ze slim zijn het gewoon naar hun zin hebben op school. Onwillekeurig merk ik scepsis bij mijzelf. Razendsnel flitst een tegenwerping voorbij: ze zijn waarschijnlijk toch niet zo slim als men denkt, of, andere hypothese, ze doen wel alsof zij het naar hun zin hebben, maar dat is gewoon sociaalwenselijk aanpasgedrag en onderpresteren. Gelukkig, we hebben het weer onder controle. Stel je voor!

Hoogbegaafdheid is een dagtaak

Ja, stel je voor dat het resultaat van dit onderzoek waar was. Het klinkt haast als een nachtmerrie als het beeld dat je van de werkelijkheid hebt, niet lijkt te kloppen. Dat je dagelijks werk het najagen van spoken zou blijken te zijn. Hoewel we allemaal willen dat problemen bij hoogbegaafde kinderen niet ontstaan of bestaan, zou het haast vreemd zijn als dat ook echt lukte. Waarom een tijdschrift over hoogbegaafdheid als daaraan niets problematisch is? Wie zou zich nog abonneren? Waarom ouderverenigingen als ouders van hoogbegaafde kinderen geen andere problemen ervaren dan ouders met gemiddeld

kroost? Goedbeschouwd houdt het heel wat mensen van de straat, dat de ontwikkeling en het leren van hoogbegaafde kinderen niet overal van een leien dakje gaat. Houden wij met elkaar een mythe in stand? Durft niemand te zeggen dat die keizer eigenlijk geen kleren aan heeft? Is dat het eigenbelang van een beroepsgroep? Of is er wel degelijk iets problematisch rond hoogbegaafdheid?

‘Houden wij met elkaar een mythe in stand?’

Leve het maaiveld!

Laat ik daarover kort zijn: ja! Wij zijn niet ingesteld op toppers, niet in het onderwijs, en ook niet daarbuiten. Het maaiveld is tot norm verheven. Gewoon doen als iedereen lijkt een waarde. Verschillen tussen mensen zijn niet populair. Wie kritische vragen stelt, is lastig. Wie eigen ideeën heeft, is onaangepast. Wie het beter weet, is eigenwijs. Wie niet doet wat iedereen doet, is al gauw niet sociaal of contactgestoord. Wie overloopt van energie en wil leren, wordt al snel als ‘Alle Dagen Heel Druk’

bestempeld en als gedragsproblematisch beschouwd. Wie nieuwsgierig is en geboeid door dingen die er uitdagend uitzien, wordt als geobsedeerd en dus eigenlijk wat gestoord afgeserveerd. Overdreven? Zeker niet! Eenzijdig? Misschien moet dat wel even...

Acceptatie?

Wat is er misgegaan? Waarom kunnen veel mensen, ook in het onderwijs, niet uitbundig genieten van talenten, van kinderen en andere mensen die meer kunnen worden of zijn dan het modale? Natuurlijk, op Wimbledon is het leuk als een 17-jarige wint en bij het EK Voetbal wordt trots verteld wie als jongste een goal heeft gemaakt. Maar wie op school laat merken boven de rest uit te steken, kan vaak niet op sympathie rekenen. ‘Dat ligt dan aan zo’n kind zelf’, hoor ik sommigen al roepen, ‘bij ons op school accepteren wij iedereen zoals hij is.’ Gelukkig, maar waarom moeten kinderen dat zelf verdienen, is het vaak voor wat hoort wat? ‘Laten we het woord “hoogbegaafd” maar niet gebruiken, dat leidt alleen maar tot misverstanden’, stelde men op een andere school voor. Niet zo’n gek idee misschien; labeltjes leiden inderdaad soms tot verkeerde of eenzijdige beelden. Maar is het tegelijk ook

niet een poging om de kinderen op school te nivelleren, de verschillen te bagatelliseren?

De modules 'gedragsproblemen' vliegen als warme broodjes over de toonbank van de nascholingsinstituten: 'Doet u mij nog maar een verdiepingscursus *Lastige groep*', klinkt het daar bij herhaling. Ook die slimme leerlingen willen nog wel eens lekker scoren op een gedragsvragenlijst. 'Hoezo acceptatie?', vraag ik me dan af. Maar tegelijk ook: 'Welke eigenheid moet er eigenlijk worden geaccepteerd en welk gedrag een halt toegeroepen?'. Dan maar weer even de schoolpraktijk raadplegen. 'De hele les doet hij niets en in de laatste vijf minuten maakt hij gauw zijn sommen af', klaagde deze week nog een leerkracht over een van haar leerlingen. Moest ze nu zeggen dat hij zijn best deed en hard werkte, vroeg

ze zich af. 'Die antwoorden waren goed, maar stel je voor dat iedereen het zo deed?', foeterde ze. 'Dan duurde de rekenles maar vijf minuten', had ik bijna geantwoord, maar gelukkig bedacht ik op tijd een wedervraag: 'Wie had er dan een probleem?'.

Is werkelijk waar?

Terug naar het begin. Een voorsprong in ontwikkeling is zelf natuurlijk geen probleem. Omgaan met zulke kinderen is dat soms wel. Omgekeerd merken kinderen die niet in de pas lopen met leeftijdgenootjes, dat het moeilijk is om af te stemmen met hun omgeving. Zij ervaren wel een probleem. Zijn zij dat zelf? Waarom doen we zo krampachtig? Dan maar weer even in een school kijken. 'Volgend jaar komt hij in een combinatieklas. Hoe moet dat dan

met die verrijkingstof? Zoveel instructie-groepjes kan ik niet begeleiden hoor!' Terecht een zorg, zou je zo zeggen. Vanuit het perspectief van een leerstofjaarklassensysteem past het niet. De scherpste kantjes zijn er wel wat af, in de vorm van extra hulp of extra opdrachten, maar het systeem heeft toch zijn grenzen. Als een kind zich niet houdt aan die grenzen is er een probleem. Maar wiens probleem is dat? En wie moet dat oplossen? Als het kind zich aanpast, zich rustig houdt, de tijd uitzit, de uitdaging buiten de lessen zoekt, opgevangen wordt door de ouders en anderen, dan is er toch geen probleem? Ik ben er nog niet uit. Welke werkelijkheid is nu waar? Die van de leraar, die graag iedereen erbij houdt en niemand uitzondering wil laten zijn? Die van de leerling met een voorsprong, die merkt dat hij al veel meer kan en weet dan er in de klas behandeld wordt? Die van de jaargroep waarin zo'n leerling gezellig meedoet, en die misschien helemaal niet snapt waarom die klasgenoot steeds van die rare vragen stelt en van die moeilijke woorden gebruikt? Of toch die van de ouders die de discrepantie zien tussen wat hun kind thuis en op school als gewoon ervaart, en zich onmachtig voelen om dat - zonder dat er dreiging van uitgaat - op school bespreekbaar te maken?

'Poldergeist'

Het is lastig kiezen. Kiezen is per definitie vervelend, want het betekent altijd dat je iets niet kiest. Ook al zijn de belangen tegengesteld, toch proberen we het op een akkoordje te gooien. We doen een beetje water bij de wijn en verwachten dat anderen wat wijn bij het water zullen doen. Iedereen moet meedoen in de klas, niemand mag een uitzonderingspositie innemen, maar tegelijk willen we recht doen aan de unieke ontwikkeling van ieder kind. Natuurlijk krijgen kinderen met een voorsprong verrijking, maar het is wel zielig voor die andere kinderen in de groep, dat zij niet ook zoiets leuks(!) te doen krijgen. Dus zoeken we verrijking die laagdrempelig is en laten zoveel mogelijk kinderen meedoen. Steeds ben ik weer blij verrast over de creativiteit die ik tegenkom als het gaat om het verzoenen van tegenstellingen en het vermijden van duidelijke keuzes. 'Nee mevrouw, daar beginnen wij niet aan; slimme kinderen hebben we niets te bieden.' Ik moet de eerste school nog tegenkomen die dat durft uit te spreken. Ook dat is best te begrijpen. Vaak merk ik dat ik prima begrijp

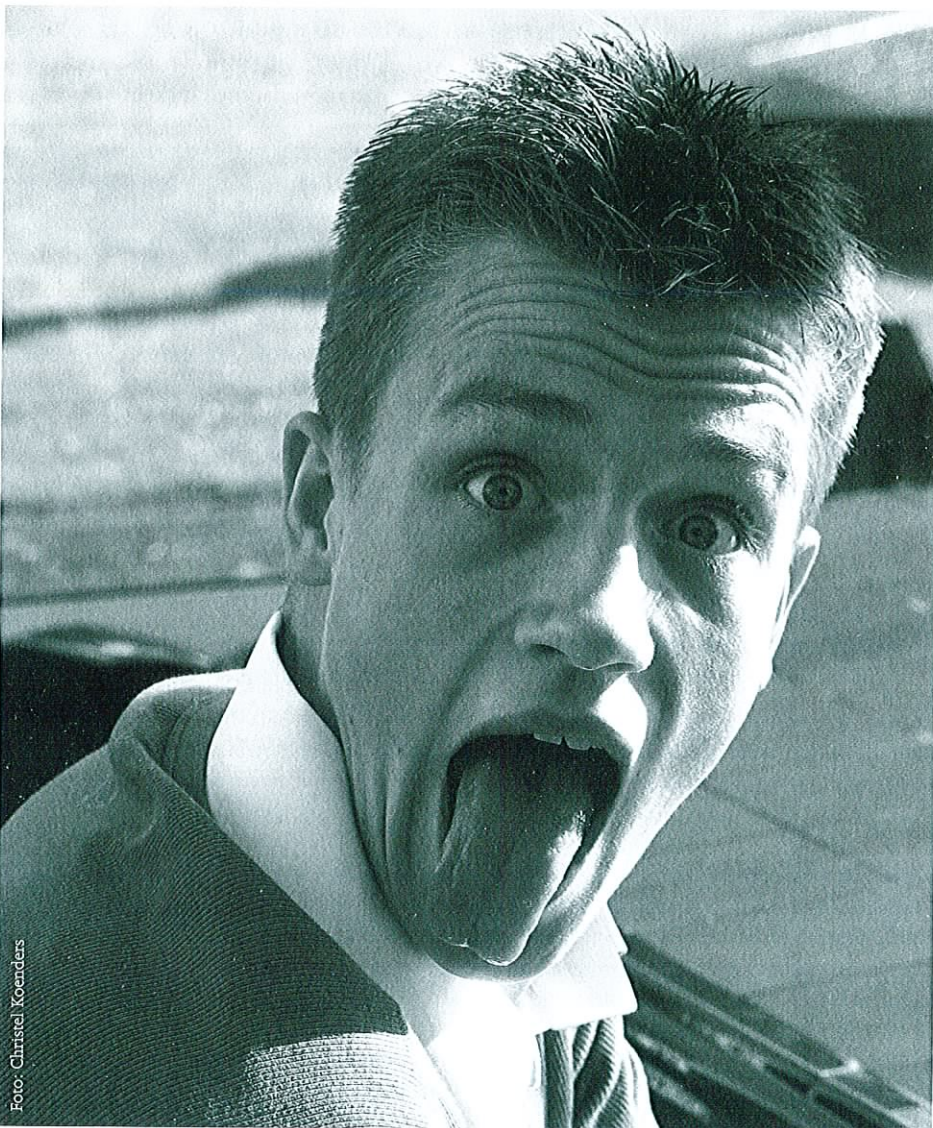

Foto: Christel Koenders

waarom leraren of ouders doen zoals ze doen. Het doet me denken aan een strip van Peter van Straten die ik ooit tegenkwam. Vader zegt tegen zoon: 'Soms heb ik het gevoel dat we langs elkaar heen praten', waarop zoon antwoordt: 'Dat doen we ook, dat heet communicatie'. Dan vraagt vader: 'Maar hoe heet het dan als we niet langs elkaar heen praten?', waarop zoon antwoordt: 'Ruzie'. Duidelijk zijn naar elkaar, heldere keuzes maken, wordt al snel geassocieerd met ruzie-maken. En dat wil niemand.

Toen was er beleid

Beleid voor (hoog)begaafde leerlingen, soms wat verhullend aangeduid als protocol, blijkt in een snel toenemend aantal scholen en samenwerkingsverbanden vanzelfsprekend te worden. Als (hoog)begaafdheid een probleem is, dan lijkt een protocol daarop het logische antwoord. Niet nieuw, want pesten en dyslexie worden ook zo onder controle gebracht. Het voordeel van beleid is dat er keuzes worden gemaakt, in ieder geval op papier. Dat laatste is natuurlijk ook de valkuil. Als de schoolleiding

wat te sterk beheersmatig denkt en wat minder procesgericht is ingesteld, zou de indruk kunnen worden gewekt dat de dingen die op papier staan ook inderdaad dagelijkse praktijk zijn, alleen al doordat het is beschreven.

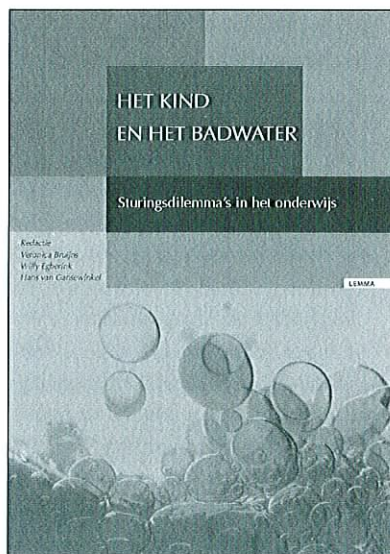
Dat gezegd hebbende, kan ik niet sterk genoeg benadrukken hoe belangrijk het is om op een school beleid te hebben waardoor (ook) (hoog)begaafde leerlingen de plek krijgen die hen toekomt. Alleen, het werkt zelden als dat apart '(hoog)begaafdenbeleid' is. Daarmee wordt (hoog)begaafdheid te sterk geproblematiseerd en behandeld als iets van enkele kinderen. Er zijn dan twee mogelijkheden. Of je neemt het mee in het totale beleid ten aanzien van kinderen die specifieke aandacht nodig hebben (in de wandeling aangeduid als zorgbeleid). Of het is onderdeel van het onderwijskundige beleid van de school, op basis van een visie op leren. In dat geval zal de inrichting van het onderwijs en de inzet van de formatie zodanig zijn dat recht gedaan kan worden aan de verschillen tussen kinderen.

Doe toch maar gewoon

Pas als (hoog)begaafdheid een structurele plek in een school heeft gekregen als onderdeel van een groter geheel, is er een basis om er minder krampachtig over te doen. 'Doe maar gewoon', klinkt nog vaak als een afwijzing van kinderen die meer dan het gewone in huis hebben en dat laten merken. Toch is dat juist het advies dat ik zou willen geven aan allen die echt iets voor (hoog)begaafde kinderen willen doen. Niet in de betekenis van negeren en terug onder het maaiveld, maar juist als aansporing om verrijkend onderwijs tot iets heel gewoons te maken. Dan kunnen we, met een variant op enkele Ster-spotjes, vragen als we een kijkje in een klas nemen: *Enkele van deze kinderen zijn (hoog)begaafd, ziet u wie dat zijn?*

Sprookjes hebben als metafoor altijd een stevige relatie met de werkelijkheid. Laten we afspreken dat dit geen sprookje is maar de werkelijkheid zelf. Als u dat wilt en u en u en..., dan moet dat toch lukken!

NIEUW!

HET KIND EN HET BADWATER

Sturingsdilemma's in het onderwijs

Veronica Bruijns, Willy Egberink en

Hans Ganswinkel (redactie)

ISBN 90 5931 244 9 / 243 blz.

€ 27,50

Onderwijsinstellingen spelen graag in op de leefwereld van de 'lerenden' en de behoefte van de samenleving. Maar onderwijsinstellingen dienen zich ook steeds meer extern te verantwoorden waardoor resultaatgericht en bedrijfsmatig werken een noodzaak is.

Dat is lastig want deze twee benaderingen zijn vaak strijdig. Bij het eerste doel werkt u met sleutelwoorden als motivatie, zingeving, adaptief, innovatief en competentiegericht. Bij het andere doel krijgt u te maken met kenmerken als: sturing en controle, structurering, uniformering en accreditatie.

In dit boek geven bestuurders, adviseurs, vernieuwers, leerlingen en ouders hun visie, overdenkingen en ideeën op deze thematiek. De stijl en vormgeving van de verschillende auteurs is zeer gevarieerd. Van persoonlijke overdenkingen tot licht provocerend.

Het kind en het badwater is buitengewoon interessant voor bestuurders en vernieuwers in het onderwijs.

Voor meer informatie:

t 030 219 20 75

infodesk@lemma.nl

f 030 251 24 96

www.lemma.nl

Al onze uitgaven zijn verkrijgbaar via de boekhandel.

Een inhoudsopgave en inleiding van deze boeken vind u op www.lemma.nl